

Krystyna Żuchelkowska

Kolegium Jagiellońskie – Toruńska Szkoła Wyższa, Toruń

Tutor ożywczą zmianą edukacji społeczeństwa informacyjnego

Słowa kluczowe: tutor, indywidualny opiekun ucznia, mistrz i przewodnik ucznia

Abstrakt

Spółczesnemu społeczeństwu potrzebne są ożywcze zmiany w edukacji, gdyż one nie tylko uatrakcyjnają i optymalizują proces kształcenia we wszystkich typach współczesnych szkół, ale także akcentują dbanie o wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży i ciągle wzbogacanie ich osobowości. Wdrażają też dzieci i młodzież do uczenia się przez całe życie, jak również do samodzielnego zdobywania wiedzy z różnych źródeł informacji oraz rozwijania się wraz ze zmieniającą się rzeczywistością. Taką ożywczą zmianą i szansą współczesnej edukacji jest tutor, a więc osoba o dużej wiedzy i doświadczeniu, odpowiednich kompetencjach, potrafiąca pracować indywidualnie z uczniem i będąca dla niego doradcą, mentorem, liderem.

Współczesny człowiek żyje i funkcjonuje w świecie globalizacji i w społeczeństwie, które określa się mianem społeczeństwa informacyjnego. Termin społeczeństwo informacyjne (jaho shakai) pojawił się w latach sześćdziesiątych XX wieku w Japonii i oznacza taki typ społeczeństwa, w którym informacja traktowana jest jako szczególne dobro niematerialne, równoważne lub cenniejsze od dóbr materialnych.

Spółczesne społeczeństwo informacyjne nie tylko wytwarza, przechowuje, przesyła i wykorzystuje informacje, ale swoje istnienie opiera na wiedzy naukowej, dlatego nazywane jest też społeczeństwem wiedzy. Do podstawowych cech społeczeństwa informacyjnego można zaliczyć:

- „dostęp do dużej ilości informacji, które dzięki Internetowi można przechowywać, przetwarzać, przesyłać i wykorzystywać w różnych dziedzinach aktywności człowieka,
- powszechny dostęp do technik informacyjno-komunikacyjnych,
- traktowanie wiedzy, edukacji i kreatywności jako kapitału narodowego, pobudzającego rozwój nauki i techniki,
- traktowanie stanowiska pracy jako miejsca ustawicznego i zespołowego wytwarzania wiedzy,
- powstawanie nowych specjalności zawodowych, a zanikanie tych, które były typowe dla cywilizacji przemysłowej,
- rozwojowy model uczenia się przez całe życie i kompetencje intelektualne dla szerokiej populacji,
- globalizacja gospodarki, technologii, komunikacji i kultury,
- zmniejszanie się roli demokracji przedstawicielskiej na rzecz bezpośredniej,
- wzrost roli sfery usług,

- poszanowanie tożsamości narodowej,
- zwiększanie udziału kobiet w życiu publicznym” (Gładyszewska, Żuchelkowska, 2010).

Potencjał rozwojowy społeczeństwa informacyjnego tkwi w dostępie do wiedzy i w umiejętnościach jej wykorzystania w różnych dziedzinach życia. Dla społeczeństwa informacyjnego ważna jest nie tylko wiedza, która stanowi podstawowy czynnik rozwoju, ale także wykorzystanie najnowszych technologii do sprawnej realizacji koncepcji uczenia się przez całe życie, eksponowanej przez Parlament Europejski i Radę Europy – zalecenie z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie kompetencji kluczowych. Z tego też względu istotnym zadaniem edukacji jest przygotowanie młodego pokolenia do przetwarzania informacji w wiedzę oraz do uczenia się przez całe życie, jak również do:

1. Określania swych potrzeb intelektualnych i poszukiwania skutecznych sposobów ich zaspokajania,
2. Rozwijania motywacji do uczenia się przez całe życie,
3. Kształtowania umiejętności meta-poznawczych,
4. Samodzielnego zdobywania wiedzy z różnych źródeł informacji,
5. Samodzielnego zdobywania wiedzy przy różnych nadarzających się okazjach.

Realizacja tych zadań edukacyjnych związana jest ze zmianą roli nauczyciela, który staje się przewodnikiem ucznia po świecie wiedzy i przygotowuje go do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym oraz do korzystania z dobrodziejstw, jakie niesie trzecia fala cywilizacyjna. Ważną rolę w tym procesie odgrywa też tutor, a więc osoba twórcza, otwarta na potrzeby i możliwości psychofizyczne młodego człowieka, potrafiąca indywidualnie z nim pracować, rozwijać inteligencje wielorakie, a także wdrażać go do zdobywania, gromadzenia, przetwarzania i wykorzystywania informacji w celu polepszania, jakości swojego życia oraz doskonalenia samego siebie.

Tutor osobą pracującą indywidualnie z uczniem

W czasach współczesnych każdemu uczniowi potrzebny jest tutor, a więc osoba pracująca z nim indywidualnie i wspierająca go swoją wiedzą oraz doświadczeniem. Tutor inspirowe rozwój psychofizyczny ucznia i dba o pełne wykorzystanie jego potencjału, wprowadza w świat wiedzy i wartości, uczy samodzielności poznawczej i egzystencjalnej, motywuje do refleksji nad wła-

snym życiem i rozwojem, a także dostrzega wartość dialogu w edukacji. Na tę kwestię zwraca uwagę H. Kwiatkowska (2008, s. 41–45), która mówi o konieczności podejmowania w procesie edukacyjnym działań pedagogicznych, ewoluujących od transmisji wiedzy i dominacji sterowania rozwojem ucznia w kierunku uczenia samodzielności intelektualnej i zachowania równowagi między sferą poznawczą, emocjonalną, i wolicjonalną w edukacji.

Zgodnie z założeniami pedagogiki personalistyczno-egzystencjalnej głównym narzędziem pracy pedagogicznej tutora jest dialog wychowawczy oparty na relacji „Ja – Ty”. Relacja ta ma charakter podmiotowy, gdyż dokonuje się między tutorem, a uczniem i oparta jest na otwartości, szacunku oraz zaufaniu do partnera dialogu. Pozwala też partnerom dialogu wymieniać między sobą zdania, myśli, poglądy, przedstawiać argumenty i kontrargumenty w celu poznania prawdy lub przekazywania jej drugiemu człowiekowi (Buber, 1991).

Zewnętrznym wskaźnikiem dialogu, opartego na relacji „Ja – Ty”, jest świadomość, że uczeń, jego pytania, wypowiedzi mogą być dla tutora źródłem inspiracji poznawczych lub interesujących informacji. Stąd też przy pomocy dialogu tutor poznaje słabe i mocne strony ucznia, a także te dwa podmioty edukacji wzbogacają swoją wiedzę o bliższej oraz dalszej rzeczywistości i nieznanym jej aspektach. To sprawia, że dialog wychowawczy prowadzony w relacji „Ja – Ty” rozwija u tych dwóch podmiotów kulturę prowadzenia rozmowy, uczy skutecznego porozumiewania się, rozwija zainteresowania i aktywność poznawczą. Pozwala też tutorowi poznać potrzeby edukacyjne ucznia, jego wielorakie inteligencje i wspólnie z nim je zaspokajać oraz rozwijać.

Tutor, prowadząc z uczniem dialog wychowawczy, powinien pamiętać o tym, że:

- słuchanie ma pierwszeństwo przed mówieniem,
- rozumienie ma pierwszeństwo przed osądzaniem,
- dzielenie się wiedzą i doświadczeniem ma pierwszeństwo przed pouczeniem.

Tutor, pracując z uczniem w relacji „jeden na jeden”, dostosowuje treści, metody i organizację działań pedagogicznych do indywidualnych możliwości ucznia. Dzięki temu zapewnia uczniowi odpowiednie warunki do rozwijania zdolności ogólnych i specjalnych oraz zainteresowań poznawczych. Praca w relacji „jeden na jeden” nawiązuje do myśli przewodniej Marii Montessori „pozволь mi zrobić to samemu”, która wyraża dążenie ucznia do wykonywania różnych prac i zadań w warunkach wsparcia ze strony tutora. Zadaniem tutora jest wybranie dla ucznia najbardziej odpowiednie-

go materiału dydaktycznego, wskazanie właściwego sposobu posługiwania się nim i umiejętne wycofywanie się w celu umożliwienia uczniowi samodzielne wykonanie zadania.

Pracując z uczniem w relacji „jeden na jeden”, tutor wspomaga ucznia w samodzielnym odkrywaniu, poszukiwaniu i konstruowaniu wiedzy oraz jej sprawdzaniu w praktyce. Te działania tutora i ucznia wpisują się w ideę konstruktywizmu, a więc w podejście do edukacji zakładające, że wiedza jest indywidualną konstrukcją umysłu człowieka, która powstaje w „...dynamicznym procesie nadawania osobistego sensu i rozumienia ciągle zmieniającej się rzeczywistości”. (Gołębniak, 2005, s. 15).

Zgodnie z założeniami konstruktywizmu każdy człowiek, a więc także dzieci i młodzież, nie tylko zdobywają gotową wiedzę z różnych źródeł informacji, ale także samodzielnie dochodzą do niej poprzez własne działania badawcze, podlegające ciągłemu krytycznemu weryfikowaniu. Stąd też zadaniem tutora jest wprowadzanie ucznia w takie sytuacje edukacyjne, w których ma on możliwość samodzielnie zdobywać nową wiedzę, działając „na” i „z” przedmiotami, wchodząc w interakcje z otoczeniem społecznym. Podkreślić przy tym należy, że interakcje ucznia z otoczeniem społecznym obejmują relacje „tutor – uczeń”, które oparte są na współdziałaniu i wzajemnym szacunku.

Tutor musi zachęcać ucznia do samodzielności i zdobywania wiedzy z różnych źródeł informacji według jego indywidualnego rytmu i tempa pracy, a także pokazywać, co może zrobić sam, a co przy wsparciu i we współpracy.

W. Weleskop (2013) zwraca uwagę na to, że tutor:

- wspiera osobisty rozwój ucznia,
- monitoruje postępy ucznia w nauce,
- uczy skutecznego porozumiewania się,
- zapewnia atmosferę serdeczności i otwartości,
- zachęca ucznia do niezależności, kreatywności i wyrazistości.

Zaprezentowane obszary działań tutora są niezwykle ważne, gdyż wyzwalają wielostronną aktywność ucznia i zapał do działania, a także eliminują jego negatywne emocje oraz niepokoje. Poza tym spotkania w relacji „jeden na jeden” pozwalają uczniowi przy wsparciu tutora zdobyć niezbędną wiedzę na dany temat, rozwijać inteligencję wielorakie, umiejętności i kompetencje, a także skutecznie je wykorzystywać w różnych sytuacjach szkolnego i codziennego życia.

J. Tarczyński (2009) w swych rozważaniach na temat roli tutora w polskiej szkole mówi o zadaniach,

jakie powinien zrealizować, pracując indywidualnie z uczniem. Są to takie zadania, jak:

1. Opracowanie wspólnie z uczniem planu pracy na konkretny semestr,
2. Monitorowanie postępów ucznia w ciągu semestru,
3. Cotygodniowe, trwające od 10 do 15 minut, spotkania z uczniem,
4. Przeprowadzenie jeden raz w miesiącu spotkania z uczniem, trwającego 45 minut,
5. Podsumowanie wraz z uczniem planu pracy na koniec semestru,
6. Prowadzenie dokumentacji tutorskiej,
7. Comiesięczne sprawozdania dla lidera tutoringu,
8. Sprawozdanie i autorefleksja tutora na koniec semestru.

Zaprezentowane zadania zostaną zrealizowane, gdy tutor będzie korzystał z odpowiednich narzędzi oddziaływania pedagogicznego. Narzędzia te pozwolą tutorowi uczynić ucznia ośrodkiem swego zainteresowania, odkrywać jego potencjał i poszukiwać skutecznych sposobów własnego rozwoju.

Podstawowe narzędzia pracy tutora

Podstawowym narzędziem pracy tutora, jak już wcześniej wspomniano, jest dialog wychowawczy, a więc rozmowa z uczniem, polegająca na wymianie informacji na określony temat. Dla zaistnienia dialogu wychowawczego, zdaniem J. Tarnowskiego, muszą być spełnione trzy warunki: wzajemne porozumienie (komunikacja), wzajemne zbliżenie (aspekt emocjonalny) i współdziałanie. Spełnienie tych trzech warunków sprawia, że każdy z partnerów dialogu jest podmiotem, czyli osobą mającą „...poczucie własnej odrębności wobec innych osób i otaczającego świata, poznającą ten świat i nań oddziałującą, kierującą własnym postępowaniem i odpowiedzialną za własne decyzje oraz za przestrzeganie norm moralnych i prawnych ustalonych przez społeczeństwo” (Okoń, 2004, s. 215). Stąd też relacja, dokonująca się w dialogu wychowawczym między tutorem, a uczniem, ma charakter personalny, gdyż pozwala tym osobom zbliżyć się do siebie poprzez wymianę poglądów, przedstawianie argumentów w celu poznania prawdy, zadawanie pytań i uzyskiwanie na nie odpowiedzi. Dialog wychowawczy sprzyja współdziałaniu, a także stwarza uczniowi korzystne warunki do zdobywania wiedzy, rozwijania myślenia, kształtowania umiejętności i rozwijania własnej podmiotowości.

W dialogu wychowawczym ważną rolę odgrywają pytania, które tutor zadaje uczniowi. Powinny one być tak sformułowane, by nie tylko odwoływały się do pamięci ucznia, ale przede wszystkim do jego myślenia. Pytania, odwołujące się do myślenia, pozwalają uczniowi wykazać się zrozumieniem zjawiska, sytuacji, przedmiotu, i wyróżnić ich cechy rozpoznawcze. Pozwolą też uczniowi uporządkować, uściślić i wzbogacić wcześniej zdobyte wiadomości o bliższej i dalszej rzeczywistości. Na tę kwestię już w latach trzydziestych XX wieku zwracał uwagę S. Szuman, mówiąc, że wyjaśnianie zjawisk „...przez zadawanie pytań jest myśleniem częściowo niesamodzielnym, myśleniem z pomocą, ale jednak wyraźnie i w całej pełni myśleniem, bo stawianie zagadnień jest podstawowym, a w każdym razie pierwszym i dla powstania procesu myślenia najważniejszym ogniwem” (Szuman, 1939, s. 27).

Tutor zadaje uczniowi pytania o informację i pytania problemowe. Większą wartość mają pytania problemowe, gdyż uczeń, na podstawie posiadanych wiadomości i doświadczeń, stara się znaleźć na nie odpowiedź poprzez własny wysiłek intelektualny, aktywizując przy tym procesy myślowe takie, jak analiza, synteza, porównywanie, wnioskowanie, uogólnianie. Trzeba jednak powiedzieć, że formułowanie pytań problemowych nie jest łatwe, gdyż tutor przygotowując się do dialogu wychowawczego, musi uświadomić sobie na jakie sprawy należy skierować uwagę ucznia. Natomiast łatwiej jest sformułować pytania o informację, gdyż dotyczą one sprawdzenia wiedzy ucznia na ściśle określony temat, a tutor stawia je z zamiarem otrzymania na nie gotowych odpowiedzi.

Uczeń za pomocą pytań, stawianych tutorowi, stara się poznać to, czego nie rozumie i pokonać trudności, pojawiające się na drodze do realizacji dążenia. Przejawia przy tym postawę myślącą i ciekawość intelektualną.

W dialogu wychowawczym uczeń zadaje dużo różnych pytań i dotyczą one:

1. „Kategorii rzeczy – Co to jest? Kto to jest?
2. Kategorii właściwości – Jakie to jest?
3. Kategorii sposobu – Jak się to robi? W jaki sposób?
4. Kategorii przyczyny – Z jakiej przyczyny? Z jakiego powodu?
5. Kategorii czasu – Kiedy to będzie? Kiedy to było?
6. Kategorii miejsca – Gdzie to jest? Gdzie to było?
7. Kategorii celu – Po co? Dlaczego? W jakim celu?
8. Kategorii ilości – Ile tego jest? Ile potrzeba?” (Żuchelkowska, 2015, s. 152–153).

Tutor, chcąc skutecznie pracować z uczniem w relacji „jeden na jeden”, musi nie tylko bardzo dobrze

znać konkretne zagadnienie, ale także ucznia, oraz jego mocne i słabe strony. O tym przypomina angielskie przysłowie, zawarte w następujących słowach: „...żeby nauczyć Johna matematyki, trzeba znać matematykę i Johna”. Ważną rolę w procesie poznawania ucznia odgrywa obserwacja kategoryzowana, która polega na osobliwym sposobie spostrzegania oraz uważnym przyglądaniu się uczniowi i jego zachowaniom w różnych sytuacjach szkolnego życia. Obserwacja kategoryzowana prowadzona jest w oparciu o schedułę obserwacyjną, a więc narzędzie, stanowiące specjalny zestaw poszczególnych kategorii zachowań z punktu widzenia zainteresowań tutora. Ukierunkowują one osobliwe spostrzeganie i uważne przyglądanie się uczniowi i jego zachowaniom. Scheduła obserwacyjna stanowi dla tutora źródło wiedzy o postępach i rozwoju ucznia. Dzięki temu tutor może opracować profil ucznia i indywidualny plan pracy z nim. Plan ten tutor opracowuje wspólnie z uczniem, w którym uwzględnia cele edukacyjne oraz działania pedagogiczne, podejmowane na rzecz wytyczonych celów. Ważne jest też uwzględnienie rezultatów, jakie uczeń zamierza uzyskać po zrealizowaniu wytyczonych celów (np. udział w konkursie lub olimpiadzie przedmiotowej, przygotowanie prezentacji multimedialnej, plakatu, itp.).

Funkcje i kompetencje tutora oraz ich charakterystyka

Społeczeństwo informacyjne, a także reformujący się system edukacji narodowej, sprawia, że docenia się znaczenie edukacji zindywidualizowanej, opartej na relacji podmiotowej, dokonującej się między tutorem, a uczniem.

Zgodnie z założeniami pedagogiki personalistyczno-egzystencjalnej tutor współpracuje z uczniem, jest jego przewodnikiem po świecie wiedzy i wartości, a także czyni go ośrodkiem swego zainteresowania. To sprawia, że tutor w procesie edukacyjnym pełni funkcję:

- demaskatora rzeczywistości,
- przewodnika ku przyszłości (Denek, 2005, 2003).

W każdą z tych funkcji wpisane są określone zadania, które tutor ma do wykonania wobec ucznia. I tak z **funkcji demaskatora rzeczywistości** wynikają dla tutora takie zadania, jak poszukiwanie wspólnie z uczniem najlepszej drogi do poznania prawdy o świecie, czynienia dobra i tworzenia piękna. Zdaniem L.W. Zachera (2003), w zakres tej funkcji wchodzi też

pokazywanie uczniowi wielości opcji i różnorodności scenariuszy w świecie pełnym sprzeczności, jak również pomaganie wyzbycia się tendencyjności oraz idiosynkrazji. Natomiast, pełniąc **funkcję przewodnika ku przyszłości**, tutor pomaga uczniowi dokonać wyboru oraz ocenić stan swej wiedzy zgodnie ze zmieniającą się rzeczywistością i odpowiedzieć na takie pytania, jak:

1. Jaka jest bliższa i dalsza rzeczywistość i jak może być interpretowana?
2. Jakie mechanizmy rządzą otaczającą rzeczywistością?
3. Jak zmienia się otaczająca rzeczywistość?
4. Co wynika ze zmieniającej się rzeczywistości? (Zacher, 2003, s. 125).

J. Andrzejewska (2015, s. 188) mówi o tym, że tutor pracując z uczniem w relacji „jeden na jeden”, staje się:

1. Mentorem,
2. Liderem,
3. Doradcą.

Tutor – mentor jest osobą, znającą możliwości psychofizyczne ucznia, i potrafi wykorzystać jego potencjał do formułowania wyzwań intelektualnych, mobilizuje do odkrywania nowych znaczeń, pomaga samodzielnie dochodzić do wiedzy i wykorzystywać ją w różnych sytuacjach szkolnego i codziennego życia. Poza tym tutor – mentor jest dla ucznia mistrzem, autorytetem, który nie tylko udziela pomocy, czy wsparcia w zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętności, ale także świadczy na jego rzecz swoim osobistym przykładem, swoim osobowym „Ja”.

Tutor – lider jest osobą szczególną, niepowtarzalną, która potrafi korzystać z potencjału intelektualnego ucznia i go rozwijać. Potrafi też skutecznie pomagać uczniowi w opracowywaniu indywidualnego planu rozwoju i motywować do podejmowania działań, zmierzających do jego realizacji. Tutor – lider posiada osobisty autorytet, potrafi nawiązywać kontakty interpersonalne z różnymi ludźmi, a to sprawia, że uczeń chce go naśladować, akceptuje jego poczynania i stara się podążać jego drogą.

Tutor – doradca jest dla ucznia osobą, która udziela rad, wskazówek, pomocy w rozwiązywaniu problemów i w samodzielnym dochodzeniu do wiedzy. Doradza też uczniowi, co ma zrobić, by poznać swoje mocne oraz słabe strony oraz jak podnosić własną samoocenę, a także udziela pomocy w sytuacjach utrudniających optymalny rozwój.

Zadania, wchodzące w zakres każdej z tych funkcji, tutor realizuje wtedy, gdy nabędzie odpowiednie kompetencje, a więc „...zdolności do wykorzystania zdoby-

tej wiedzy, umiejętności i doświadczenia do wykonywania określonych zadań zmieniającej się rzeczywistości, w rolach społecznych, w pracy zawodowej i w różnych sytuacjach codziennego życia” (Żuchelkowska, 2017, s. 174). Należy przy tym podkreślić, że kompetencje podlegają zmianom, modyfikacjom, są mierzalne i cechują się związkiem z zadaniami, jakie jednostka ma do wykonania. Podlegają też ocenie i dzięki temu można określić fachowość jednostki wobec zalecanych standardów osiągnięć oraz jej skuteczność w pracy zawodowej, w rolach społecznych i w życiu codziennym. Z tego wynika, że kompetencje mają charakter dynamiczny, a ich rozwój polega na rekonstrukcji.

J. Szempruch (2017) mówi, że kompetencje można traktować, jako:

- podstawę sprawności działań jednostki,
- warunek konstruowania prospołecznej tożsamości jednostki,
- warunek dystansującego rozumienia,
- zdolność jednostki do refleksyjnego działania,
- potencjał działania jednostki o charakterze emancypacyjnym.

W przekonaniu autorki tego opracowania tutorowi potrzebne są takie kompetencje, jak:

1. Kompetencje pragmatyczne,
2. Kompetencje współdziałania,
3. Kompetencje aktywnego słuchania,
4. Kompetencje prowadzenia dialogu wychowawczego.

Kompetencje pragmatyczne wyrażają się skutecznością tutora w opracowywaniu koncepcji pracy z uczniem z uwzględnieniem jej perspektywicznego znaczenia. Kompetencje te pozwalają tutorowi rozpoznać mocne i słabe strony ucznia, a także rozwijać jego pozytywną motywację do ciągłego zdobywania wiedzy o świecie, do uczenia się przez całe życie i wzbogacania swojej osobowości. Tutor, który posiada kompetencje pragmatyczne, potrafi też zanalizować, ocenić i zinterpretować osiągnięcia ucznia na tle jego indywidualnych możliwości, a także wie, jak pomóc uczniowi zaplanować własną ścieżkę rozwoju, określić zadania do wykonania i sposoby ich rozwiązania. Potrafi też zaplanować własną koncepcję doskonalenia swojego warsztatu pracy pedagogicznej.

Kompetencje współdziałania przejawia ten tutor, który potrafi spożytkować inicjatywę ucznia, doceniając jego możliwości psychofizyczne i ukierunkowuje je na zdobywanie nowej wiedzy, na uczenie się we współpracy. Dzięki tym kompetencjom tutor kształtuje postawy społeczne ucznia i eliminuje jego zachowania niezgodne z obowiązującymi normami i zasadami

postępowania. Tutor potrafi też nawiązać i podtrzymać kontakt z uczniem, budować z nim dobre relacje interpersonalne, jest pozytywnie nastawiony do ucznia i potrafi zdobywać jego przychylności. W zakres tych kompetencji wchodzi też wrażliwość tutora na potrzeby ucznia i umiejętność udzielania wsparcia w razie potrzeby. Podkreślić należy, że, na jakość relacji interpersonalnych między tymi dwoma podmiotami wpływa umiejętność obrony własnych praw i własnego zdania, jak również wyrażanie własnych emocji bez urażania innych osób. Podczas współdziałania tutora z uczniem ważne jest też efektywne komunikowanie się. Przejawia się ono w odbieraniu oraz interpretowaniu komunikatów werbalnych i niewerbalnych, wysyłanych przez ucznia. W zakres tych kompetencji tutora wchodzi też umiejętność wysyłania jasnych, zrozumiałych komunikatów uczniowi.

Kompetencje aktywnego słuchania przejawia ten tutor, który interesuje się tym, o czym mówi uczeń i włącza się w jego wypowiedź poprzez kontakt wzrokowy, sygnały niewerbalne i reakcje empatyczne. Kontakt wzrokowy ułatwia słuchanie i informuje ucznia o tym, że to, o czym mówi, jest dla tutora ważne, ciekawe, interesujące. Natomiast brak kontaktu wzrokowego utrudnia słuchanie i sygnalizuje, że partner nie jest zainteresowany przekazywanymi treściami. Podczas słuchania ważne są też sygnały niewerbalne, a więc uśmiech, mimika twarzy, gestykulacja tutora. Informują one ucznia o tym, że tutor jest zainteresowany tym, co się do niego mówi. W zakres tych kompetencji wchodzi też umiejętność empatycznego dostrajania się tutora do uczuć i myśli ucznia oraz zadawania pytań w trakcie słuchania. Należy podkreślić, że zadawanie pytań przez tutora w trakcie słuchania jest ważne, gdyż pozwala tutorowi doprecyzować to, o czym mówi uczeń i podsumować wszystkie najważniejsze informacje, przekazywane przez niego.

Kompetencje prowadzenia dialogu wychowawczego wyrażają się skutecznością stosowania technik dyskusyjnych przez tutora i prowadzenia rozmowy z uczniem w sytuacjach edukacyjnych. W zakres tych kompetencji wchodzi też rozumienie i akceptowanie przez tutora kodu językowego ucznia i wykorzystanie go do rozwoju językowego wychowanka. Ważne jest też umiejętne zadawanie pytań, słuchanie odpowiedzi ucznia, rozwijanie kultury prowadzenia rozmowy i pamiętanie o tym, że uczestnik dialogu jest równoprawnym partnerem. Tutor, przejawiający te kompetencje, charakteryzuje się otwartością na egzystencję ucznia, szacunkiem dla jego osoby, uznaniem godności i jego wolności w wyrażaniu własnego zdania. M. Śnieżyński

(1999) mówi, że w zakres umiejętności prowadzenia dialogu wychowawczego wchodzi też poszanowanie prawa ucznia do podmiotowości, do własnych poglądów, do wyrażania siebie jako osoby i zaspokajania jego potrzeby interesowania się bliższą i dalszą rzeczywistością.

Sprawność pedagogicznego działania tutora

Do podstawowego wyposażenia zawodowego tutora, oprócz odpowiednich kompetencji, zalicza się też sprawność pedagogicznego działania. Przebieg tego działania jest całkowicie świadomy i określa go wiedza, doświadczenie oraz umiejętności pracowania z uczniem w relacji „jeden na jeden”. Dlatego też im większym zasobem wiedzy, doświadczenia i umiejętności dysponuje tutor, tym sprawność jego pedagogicznego działania jest wyższa i daje dobre rezultaty. Przejawia się ona w planowaniu, organizowaniu, realizowaniu, ewaluacji działań pedagogicznych ukierunkowanych na wszechstronny rozwój ucznia i ciągle wzbogacanie jego osobowości.

Duży wpływ na sprawność pedagogicznego działania tutora mają motywy, które to działanie poprzedzają. Czasami są one zbieżne z celami działania i nie można ich od niego oddzielić, a innym razem są bardziej złożone i dlatego wymagają od tutora wielotorowego działania. Poza tym motywy nadają kierunek działaniu tutora z uczniem i mają wpływ na sprawność tegoż działania. Informują o tym dwa prawa, opracowane przez R. Yerkesa i J. Dodsona. Pierwsze prawo Yerkesa – Dodsona mówi o tym, że wraz ze wzrostem natężenia motywacji sprawność działania wzrasta do pewnego poziomu, a później zaczyna spadać. Z tego też powodu, przy bardzo dużej motywacji, sprawność działania jest niska. Drugie prawo Yerkesa – Dodsona mówi o tym, że lepsze rezultaty osiąga się, wykonując zadania łatwiejsze przy dużym natężeniu motywacji. Natomiast podczas wykonywania zadań trudniejszych sprawność działania jest większa przy niewielkim natężeniu motywacji (Łukaszewski, 2000).

Sprawność pedagogicznego działania posiada ten tutor, który:

- potrafi rozpoznać mocne i słabe strony ucznia,
- potrafi rozpoznać zdolności specjalne (inteligencje wielorakie) ucznia,
- potrafi opracować indywidualny plan pracy z uczniem,
- potrafi rozwinąć u ucznia pozytywną motywację do zdobywania wiedzy, czynienia dobra i tworzenia piękna,

- potrafi pomóc uczniowi w zdobywaniu nowej wiedzy oraz w budowaniu realistycznego obrazu samego siebie,
- potrafi zapewnić uczniowi bezpieczeństwo emocjonalne,
- potrafi wprowadzić ucznia w takie sytuacje edukacyjne, w których sam będzie konstruował wiedzę o świecie, działając „na” i „z” przedmiotami, wchodząc w interakcje z otoczeniem społecznym,
- potrafi doradzić i pomóc uczniowi w rozwiązywaniu problemów i w samodzielnych dochodzeniach do wiedzy,
- przygotowuje ucznia do wspólnego realizowania zadań i dzielenia się swoimi zasobami,
- przygotowuje ucznia do cieszenia się z osiągniętych sukcesów i do godnego znoszenia porażek,
- potrafi prowadzić dialog wychowawczy,
- potrafi skłonić ucznia do refleksji nad własną nauką w odniesieniu do przyszłości,
- zachęca ucznia do kreatywności, niezależności, wyrazistości,
- potrafi monitorować i oceniać postępy ucznia w nauce.

Dzięki sprawności pedagogicznego działania tutor nie tylko skutecznie pomaga uczniowi w zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętności, ale także udziela wsparcia sytuacjach, utrudniających jego wszechstronny rozwój. Udziela też uczniowi wsparcia w budowaniu realistycznego obrazu siebie i dostarcza wskazówek, umożliwiających dostrzec swoje mocne i słabe strony. Przygotowuje też ucznia do współpracy i do wspólnego z innymi ludźmi realizowania zadań, w trakcie, których potrafi się z innymi dzielić swoimi zasobami i cieszyć się z osiągniętych efektów.

Zakończenie

Szansą i ożywczą zmianą współczesnej edukacji jest tutor, a więc otwarty na dialog mistrz, indywidualny opiekun osoby uczącej się, pełniący wobec niej rolę doradcy, mentora, lidera.

Tutor, pracując z uczniem, indywidualnie prowadzi go ku mądrości i refleksyjności, stawia wymagania i pomaga je zrealizować. Akcentuje przy tym godność wolność, szacunek i wartość ucznia oraz podejmuje takie działania, które umożliwiają uczniowi urzeczywistniać swoje osobowe „Ja”.

Tutor, dzięki odpowiednim kompetencjom, sprawności pedagogicznego działania, a także siłą swej osobowości i dobrym przykładem, wdraża ucznia do ucze-

nia się przez całe życie i tym samym przygotowuje go do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym i korzystania z dobrodziejstw, jakie niesie trzecia fala cywilizacyjna. Poza tym tutor przygotowuje ucznia do współpracy i współdziałania, uczy przyjmowania perspektywy drugiej osoby, a także rozwija zdolność wspólnego realizowania działań. Pamiętać przy tym należy, że indywidualna praca z uczniem, oparta na osobowym podejściu, pomaga uczniowi nie tylko opłacać określone wiadomości i umiejętności, ale także, a może przede wszystkim rozwinąć jego intelektualny potencjał oraz inteligencję wieloraką.

Bibliografia

- Andrzejewska J. (2015), *Nauczyciel – organizator środowiska edukacyjnego do uczenia się dziecka w interakcjach z rówieśnikiem*, [w:] S. Guz, M. Center-Guz, I. Zwierzchowska (red.), *W trosce o rozwój i wczesną edukację dziecka*, Lublin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Buber M. (1991), *O Ja i Ty*, [w:] B. Baran (red.), *Filozofia dialogu*, Kraków: Wydawnictwo „Znak”.
- Denek K., *Ku dobrej edukacji*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Czekierda P., Fingas B., Szala M. (red.) (2015), *Tutoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Wolters Kluwer”.
- Gładyszewska M., Żuchelkowska K. (2010), *Edukacja przedszkolna w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] E. Jaszczyżyn, J. Szada-Borzyszkowska (red.), *Edukacja dziecka. Mity i fakty*, Białystok: Wydawnictwo „Trans Humana”, s. 52–563.
- Gołębniak B.D. (2005), *Konstruktywizm – moda, „nowa religia”, czy tylko interesująca perspektywa poznawcza i dydaktyczna?*, Problemy Wczesnej Edukacji, nr 1.
- Karpińska-Musiał B., Panońko M. (red.) (2018), *Tutoring jako spotkanie. Historia indywidualnych przypadków*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Wolters Kluwer”.
- Kwiatkowska H. (2008), *Pedeutologia*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Łukaszewski W., Doliński D. (2000), *Mechanizmy leżące u podstaw motywacji*, [w:] J. Strelau (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki*, tom 2, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s. 441–468.
- Okoń W. (2004), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Olbrzycht K. (2014), *O roli przykładu, wzoru, autorytetu i mistrza w wychowaniu osobowym*, Toruń: Wydawnictwo „Adam Marszałek”.
- Religa J. (2014), *Kompetencje europejskich mentorów i tutorów*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych, nr 2, s. 36–45.
- Ryszka R. (2007), *Mistrz i przewodnik*, Wychowawca, nr 6, s. 5–7.
- Szempruch J. (2017), *Współczesny nauczyciel w przestrzeni technologii informacyjnych*, Rocznik Lubuski, nr 43.
- Szuman S. (1939), *Rozwój pojęć dzieci*, Warszawa: Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”.
- Śnieżyński M. (1999), *Od monologu do dialogu edukacyjnego*, [w:] F. Adamski (red.), *Wychowanie na rozdrożu. Personalistyczna filozofia wychowania*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Tarczyński J. (2009), *Kim jest/mógłby być.../tutor w polskiej szkole*, [w:] M. Budzyński, P. Czekierda, J. Tarczyński, Z. Zalewski, A. Zembruska (red.), *Tutoring w szkole. Między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej*, Wrocław: Wydawnictwo Towarzystwa Edukacji Otwartej.
- Weleskop W. (2013), *Rola nauczyciela – tutora w procesie wspierania rozwoju osobistego uczniów*, [w:] E. Jagiełło, R. Matysiuk, U. Tyłuś (red.), *Edukacja – wczoraj, dziś, jutro*, tom VI, *Nauczyciel wobec wyzwań współczesności*, Siedlce: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humianistycznego.
- Zacher L.W. (2003), *Spór o globalizację*, Warszawa: Dom Wydawniczy „Elipsa”.
- Żuchelkowska K. (2015), *Edukacja przyrodnicza w przedszkolu*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Żuchelkowska K. (2017), *W stronę dobrej edukacji przedszkolnej*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Tutor a refreshing change in the education of the information society

Key words: tutor, individual student supervisor, master and student guide

Abstract

Information society needs refreshing changes in education. Only they make the process of education attractive and optimize in all types of modern schools. They also emphasize taking care of comprehensive development of children and youth and continuous enrichment of their personality. They also implement children and youth to learn throughout life, as well as to independently acquire knowledge from various sources of information and develop together with the changing reality. Such a revitalizing change and the chance of modern education is a tutor, ie a person with high knowledge and experience, appropriate competences, able to work individually with the student and being an adviser, mentor, leader for him.